

travelbook

Kos i Kalymnos

Bezdružica

ERGO
HESTIA®

Tekst: Katarzyna Rodacka
Uzupełnienia: Barbara Faron

Redaktor prowadzący: Paweł Sondej
Redakcja: Agnieszka Muzyk
Skład: Miron Kokosiński
Opracowanie kartograficzne: Magdalena Kroczyk
Źródło pochodzenia danych kartograficznych: OpenStreetMap.org

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji. Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz wydawca dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawca nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Helion S.A.
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 2309863
e-mail: redakcja@bezdroza.pl
księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!
Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:
<http://bezdroza.pl/user/opinie/bekos4>
Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie IV
ISBN: 978-83-289-1120-8
Copyright © Helion S.A., 2024

Kos i Kalymnos

Kup książkę

Poleć książkę

Oceń książkę

Księgarnia
internetowa

Lubię to!
Nasza społeczność

Bezdroza

Spis treści

Atrakcje Kos i Kalymnos 4

Informacje praktyczne 8

Przed wyjazdem 10

- Wybór czasu podróży 10
- Źródła informacji 11
- Formalności 12

Dojazd 14

- Podróż samolotem 14
- Podróż kombinowana 14

Na miejscu 15

- Komunikacja na Kos 15
- Komunikacja na Kalymnos 18
- Noclegi na Kos 20
- Noclegi na Kalymnos 20
- Wyżywienie na Kos 20
- Wyżywienie na Kalymnos 21
- Aktywny wypoczynek 22

Informator A-Z 23

Informacje krajoznawcze 30

Krajoznawcze ABC 32

- Położenie 32
- Ukształtowanie powierzchni 33
- Klimat 34
- Przyroda 35

Z dziejów Kos 37

- Mroczne początki 37
- Starożytność 37
- Wyprawy krzyżowe 39
- Panowanie Turcji 41
- Bitwa o Kos 41
- Kryzys grecki 42

Spółeczeństwo 45

- Język 46
- Grecki Kościół Prawosławny 47
- Praktyki religijne 48
- Mniejszości religijne 50
- Obyczaje 50
- Życie towarzyskie 50
- Życie rodzinne 51
- Gospodarka 51

> Święta i festiwale 52

Kultura i sztuka 54

- Architektura 54
- > **Odkrycia archeologiczne 56**
- Kultura wysoka 58
- Sztuka ludowa 58
- Mitologia 60
- Kolebka medycyny 61

Kuchnia 62

- Zwyczaje kulinarne 62
- Prysmaki lokalnej kuchni 62

> Przepisy kulinarne 64

- Zioła i przyprawy 68
- Napoje 69

Wyspa Kos 70

Miasto Kos i okolice 72

- Z dziejów miasta 72
- Zamek rycerzy św. Jana 74
- Plac Platanaou 75
- Plac Eleftherias 77
- Muzeum Archeologiczne 78
- Agora i dzielnica antycznego portu 79

Zachodni teren wykopalisk 81

- Dzielnica włoska 83
- Dzielnica turecka 85
- Lambi 86

Psali 87

- Asklepiejon 87
- Embros Therma 90

Północne wybrzeże 92

- Tigaki 92
- Marmari 94
- Mastichari 95

Interior wyspy Kos 97

- Zipari 97
- Asfendiou 98
- Asomatos 98
- Lagoudi 98
- Zia 98
- Agios Dimitrios 99
- Pyli 100
- Palio Pyli 101
- Antimachia 102
- Kardamena 104

Szczyt Dikeos 106

Półwysp Kefalos 107

- Kefalos 107

> Zabytki bizantyjskie na Kos 110

Wyspa Kalymnos i wycieczka do Bodrum 112

Kalymnos 114

- Z dziejów wyspy 114
- Pothia 116
- Chora 118
- Dolina Vathi 119
- Północna część wyspy 120
- Wspinanie się na Kalymnos 121
- Telendos 124

> **Potawiacze gąbek z Kalymnos 126**

Bodrum 128

- Z dziejów miasta 128
- Warto zobaczyć 130

> **Mauzoleum: jeden z siedmiu cudów 132**

Stownikzek wybranych terminów 138

Legenda 140

Indeks nazw geograficznych 142

Marmari

To maleńka miejscowość wypoczynkowa, położona 18 km od Kos. Składa się właściwie z jednej ulicy, między główną drogą na wyspie a morzem, oraz kilku prostopadłych do niej. Nie ma tu nic do zwiedzania, więc Marmari nie jest oblegane przez turystów, ale za to może być idealną bazą wypadową do eksplorowania wyspy. Dalej w głąb lądu (od 2 do 8 km) znajduje się bowiem wiele malowniczych miejscowości, jak np. Zípari, Asfendiou, Palio czy Palio Pyli. Jest to miejsce dla ludzi lubiących spokój i długie spacery. Ładną plażę od plaży w Tigaki oddzielają stone bagna Alikes. Przy sprzyjającej pogodzie można zobaczyć wybrzeże Turcji.

WYŻYWIENIE

Lokale gastronomiczne koncentrują się wzdłuż głównej ulicy. Kilka tradycyjnych tawern i kawiarni serwuje przeważnie przekąski i zimne napoje, ale można też znaleźć miejsca oferujące pełny posiłek.

REKREACJA

Plaża jest piaszczysta, częściowo zagospodarowana (leżaki, parasole), częściowo półdzika. Panują tu dobre warunki dla amatorów sportów wodnych, głównie windsurfingu.

Mastichari

Miejscowość, stanowiąca centrum rybołówstwa na wyspie, leży 22 km na zachód od miasta Kos. Jest najrzadziej odwiedzanym przez turystów zorganizowanym miejscem wypoczynkowym na północnym wybrzeżu.

Mały port łączy Kos z wyspą Kalymnos, usytuowaną dokładnie po przeciwnej stronie, a przy plaży działa nowoczesny ośrodek turystyczny. Na zachodnim krańcu plaży znajdują się (częściowo odgradzone) ruiny pochodzącej z V w. trójnawowej bazyliki Agios Ioannis, jednej z kilku świątyni na wyspie pod wezwaniem

św. Jana. Ruiny, położone tylko kilka metrów od morza, pozostają w bardzo złym stanie, ale można do nich zajrzeć, by zobaczyć geometryczne mozaiki z motywami zwierzęcymi. Wykonane tutaj prace wykopaliskowe były pierwszymi przeprowadzonymi przez rząd grecki po powrocie Dodekanazu do Grecji w 1947 r.

W okolicach Mastichari w czasach starożytnych znajdowała się najmniejsza z ówczesnych gmin, w której mieściła

CIEKAWOSTKA

Bazyliki wczesnochrześcijańskie

Na Kos niemal w każdej miejscowości znajdują się ruiny świątyni wczesnochrześcijańskich, wznoszonych tu od V w. Wszystkie były budowane zgodnie z obowiązującymi wówczas trendami architektonicznymi i ikonograficznymi. Najpowszechniejszy był typ bazyliki trójnawowej. W najstarszych obiektach nie występowały sklepienia. Najwyższą środkową nawę zamykała półkolistą absyda przeznaczona dla duchowieństwa.

Budowle początkowo poprzedzał dziedziniec (atrium), z sadzawką służącą do chrzczenia wiernych. Z czasem atrium zanikło, a przedsionek (narteks) zamknięto drzwiami. Bazyliki na zewnątrz były skromne, wewnątrz natomiast zdobyły marmurowe płyty służące do wykładania ścian i posadzek oraz mozaiki. Na Kos często do tego celu wykorzystywano pozostałości antycznych budowli.

Zgodnie ze zwyczajem Kościoła bizantyjskiego bazyliki były orientowane, tj. prezbiterium z ołtarzem znajdowało się na wschodzie (łac. orient), skąd ma nadejść Chrystus podczas ponownego przyjścia na ziemię. W Kościele wschodnim orientowanie pojawiło się w architekturze w V w., natomiast w zachodnim pod koniec X stulecia.

się świątynia Demeter. Przy głównej drodze, wiodącej w kierunku dzisiejszych wiosek, zachowały się ślady antycznej nekropolii.

Nieopodal miejscowości znajduje się największy na wyspie park wodny – jest to zarazem jeden z największych obiektów tego typu w Grecji. **Lido Water Park** (www.lidowaterpark.com). zajmuje łącznie teren 75 tys. m². Z pewnością spełni on oczekiwania zarówno dzieci i młodzieży, jak i rodzin z małymi dziećmi. Od maja do października park jest

otwarty codziennie w godzinach od 10.00 do 18.00. Koszt to 17 EUR oraz 13 EUR za bilet ulgowy.

WYŻYWIENIE

Miasteczko jest znanym ośrodkiem rybactwa, więc warto skosztować świeżych ryb i owoców morza, serwowanych zaledwie 20–30 m od plaży.

AKTYWNIENIE

Plaża w Mastichari jest miejscem popularnym wśród osób preferujących sporty wodne, głównie windsurferów (dostępne centrum szkoleniowe). Plaża jest krótka, lecz szeroka, charakteryzuje się białym piaskiem i turkusową wodą. Niestety, często zalegają na niej wysuszone glony.

Interior wyspy Kos

Od wschodu centralne części wyspy zdominowane są przez wysoki – jak na rozmiary wyspy – łańcuch górski. Jego najwyższy szczyt Dikeos (843 m n.p.m.) daje schronienie kilku zapomnianym osadom.

Osady i ich białe domy coraz bardziej pustoszeją, ponieważ ich właściciele wyjeżdżają na wybrzeże w poszukiwaniu pracy. To dobre tereny dla wprawionych piechurów. Z wyższych partii roztaczają się wyborne widoki na sąsiednie wyspy.

Zipari

Jadąc główną drogą z miasta Kos na zachód, można dojechać do wioski Zipari, oddalonej o 9 km od stolicy. Jest to dynamicznie rozwijająca się miejscowość, z której można ruszyć na wyprawę w głąb wyspy.

Znajdują się w niej ruiny dwóch wczesnochrześcijańskich bazylik, jednak nie są

one udostępniane do zwiedzania. Można do nich jedynie zajrzeć przez ogrodzenie. Na głównej drodze do ruin znajdują się kierunkowskazy, które prowadzą do bazyliki. Trasa wiedzie w cieniu drzew rosnących wzdłuż ulicy.

Jedne z ruin są pozostałością bazyliki **Agios Pavlos** (św. Pawła). Jej patron w drodze z Efezu zatrzymał się na Kos. Była to duża budowla wzniesiona na planie krzyża z trzema nawami głównymi, z absydą zwróconą ku wschodowi i krytym przedsionkiem (narteksem) na zachodzie, przy frontowej ścianie kościoła. Chociaż bazylika jest w ruinie, zachowało się sporo elementów charakterystycznych dla architektury bizantyjskiej.

Drugie pozostałości są śladem bazyliki **Kapama**. Układ tej świątyni był bardzo podobny – miała trzy nawy, absydę na wschodzie i narteks na zachodzie. Jedyną różnicą było położenie baptysterium, które znajdowało się pośrodku południowej części świątyni. Posadзки zdobity mozaikami z geometrycznymi wzorami, czasami pojawiały się takie motywy jak ptaki lub ryby.

Kup książkę

Poleć książkę

Asfendiou

W głębi wyspy, 14 km na południowy zachód od miasta Kos, na zboczu góry Dikeos, leży Asfendiou, zamieszkiwana przez ok. 100 osób, jest historycznie związana z klasztorem Moni ton Spondon w Zia. Rozwijała się w latach 1850–1940 dzięki uprawie winorośli i oliwek. W jej dwóch częściach – Evagelistria (lub Pera Gitonia) i Asomatos zachowała się ciekawa architektura z tamtego okresu. Wśród wąskich uliczek stoją kamienne domy, stare kościółki i ruiny bazyliki chrześcijańskiej, a pokryta bujną roślinnością okolica słynie z bogactwa wód źródłanych i malowniczych widoków na wyspę.

Asomatos

Miejscowość Asomatos wyróżnia się tradycyjnymi domami. Malownicza osada jest jedną z najspokojniejszych na Kos, jako

▼ Lagoudi

że nie została jeszcze zmieniona przez turystykę. O jej uroku decyduje tradycyjny układ wąskich brukowanych uliczek, przy których stoją bielone domy, oraz autentyczna atmosfera górskiej wioski otoczonej rozległym obszarem gajów oliwnych i winnic. Nad zabudowaniami dominuje kościół z XVIII w., któremu patronują archaniołowie Michał i Gabriel. Kiedyś stanowił on centrum życia wsi. Asomatos jest dobrym miejscem dla zwolenników trekkingu i miłośników przyrody.

Lagoudi

Dalej na zachód leży miejscowość Lagoudi (Lagoudi Zia), ze względu na położenie i krajobrazu uważana za jedną z piękniejszych górskich osad. Można stąd podziwiać widoki na równinę, okolice miasteczka Tigaki, słone bagna Alikes i na położoną trochę dalej wyspę Pserimos. Na uwagę zasługuje tu przede wszystkim zbudowany na skałach **kościół Agios Ioannis Theologos** (św. Jana Ewangelisty), którego święto obchodzi się tutaj hucznie 8 maja.

Zia

Wioska ta jest usytuowana najwyżej. Roztacza się z niej widok na resztę wyspy. Jest znakomitą bazą wypadową dla wędrowców zmierzających na szczyt Dikeos. Już sam dojazd do niej jest bardzo ciekawy (ok. 2 km od Asfendiou w kierunku południowym), bowiem wąska droga wiję się w górę między ogrodami i gajami drzew oliwnych. Fantastyczne widoki, malownicze wschody stońca, lokalne przysmaki i przede wszystkim słońce tej górskiej osady przyciągają rzesze turystów.

Najlepiej przyjechać tu z samego rana, kiedy nie ma jeszcze tłumów (później może być trudno o miejsce parkingowe). Niestety z ich powodu nie jest to miejsce

dziewicze i nawet w czasie popołudniowej sjeisty panuje gwar, a każdą uliczkę zastawiają kramy, gdzie można kupić wyroby sztuki ludowej.

Głównym punktem, do którego dążą turyści, jest **kościół Agios Georgios**, należący do niewielkiego klasztoru Moni ton Spondon. Jego bryła i białe ściany widoczne w najwyższym punkcie miejscowości z daleka przyciągają uwagę. Budowla pochodzi z czasów bizantyjskich, ale liczne przebudowy i dobudowy zatarty jej pierwotny charakter. W środku zachowały się ładne freski.

Niedaleko kościoła znajduje się ostatni na wyspie funkcjonujący **młyn wodny**. Jest on sporadycznie uruchamiany. Wewnątrz mięci się niewielkie muzeum i sklep z pamiątkami.

Agios Dimitrios

Na wschodzie (ok. 3 km od Asfendiou) leży chyba najbardziej tradycyjna miejscowość, od nazwiska założycieli określana także mianem Chaichoutes. Jeśli ktoś nie wybiera się w góry, może do niej zawrócić. Wiedzie tam wyboisty szlak. Miejscowość została opuszczona w czasach junty (1967–74), gdy mieszkańcy przenieśli się do Zipari lub dalej. Obecnie na stałe mieszka w niej zaledwie 30 osób.

Wśród opustoszałych uliczek stoi **kościół Agios Dimitrios** z przełomu XIX i XX w., prawdopodobnie wzniesiony na pozostałościach starej bazyliki chrześcijańskiej, na co wskazują liczne marmurowe elementy, widoczne wewnątrz i na zewnątrz jego murów. Bryła budowli ma formę prostopadkościanu, z absydą zwróconą w kierunku wschodnim. Kościół wieńczy imponująca dzwonnica. Zglądając do tej miejscowości, można zobaczyć, jak wyglądało Kos przed pojawieniem się turystów.

▲ Kościół w Zia

INFORMATOR

W wioskach organizowane są uroczyste obchody świąt patronów: 8 maja w **Lagoudi** na cześć Agios Ioannis Theologos (św. Jana Ewangelisty), 6 sierpnia w **Zipari** z okazji Przemienienia Pańskiego, 26 października w **Agios Dimitrios** na cześć Agios Georgios (św. Jerzego).

WYŻYWIENIE

Wioska **Zia** jest nastawiona na turystów, więc w sezonie działa tu kilka tradycyjnych tawern. Przed wyjściem w góry warto zajrzeć do którejś z nich albo kafenionu i jeszcze przed wędrowką wzmocnić się kawą po grecku.

W **Lagoudi** właściciele tradycyjnych tawern i kawiarni pozwalają skosztować lokalnych specjałów: kanelady (napój na bazie cynamonu), stódkich pomidorów lub winnego moszczu.

Odkrycia archeologiczne

W czasach starożytnych na Kos istniało kilka gmin, w których centrach znajdowały się świątynie poświęcone bóstwom, agora i inne elementy charakterystyczne dla antycznej architektury. Najważniejszym i najbardziej znanym dziś miejscem odkrytym przez archeologów jest oczywiście Asklepejon (zob. s. 87). Pierwsze wykopiska prowadzono tu w początkach XX w., po identyfikacji stanowiska przez miejscowego historyka Iakovosa Zaraftisa.

Zabudowa obecnego miasta Kos, które leży dokładnie w tym samym miejscu co antyczna osada, do najstarszych nie należy, bo 23 kwietnia 1933 r. wyspę „wywróciło do góry nogami” silne trzęsienie ziemi (jedno z wielu). Wstrząs pomógł jednak archeologom, którzy pod ruinami znaleźli inną zabudowę, starszą o tysiąclecie. Wykopiska znajdują się w kilku częściach nowego miasta, najciekawsze w okolicach zamku od południa zamknięte ulicą Hipokratesa (Odhos Ippokratous). Obejmują m.in. pozostałości świątyni Afrodyty i Heraklesa z II w. p.n.e. oraz agorę o wymiarach 80 m na co najmniej 300 m; jej odsonięte fragmenty widać po drugiej stronie ulicy Hipokratesa. Natomiast w południowo-wschodniej części miasta odkryto gimnazjon z II w. p.n.e.; kilka ocalałych kolumn daje wyobrażenie o jego rozmiarach. Tuż przy bieżni są pozostałości term z czasów rzymskich, a naprzeciwko dość dobrze zachowana rzymska mozaika podłogowa. Na terenie wykopalisk odkryto również pozostałości Via Cardo, głównej ulicy rzymskiego

miasta, którą dochodzi się do innej drogi – Via Decumana. Po jej lewej stronie odkopano ślady willi zwanej Domem Europy.

Na obszarze dzisiejszej miejscowości Pyli, gdzie leżało starożytne Aleis (gmina Alention), zachowały się ślady świątyni Demeter i Persefony. Odbływały się tutaj misteria eleuzyjskie. Podstawą tych najbardziej tajemniczych obrzędów religijnych starożytnej Grecji był stary kult agrarny.

Na obszarze dzisiejszego Asfendiou leżała kolejna starożytna gmina – Phixioton lub Fixioton, gdzie według mitu miał się ukrywać Herakles. Jej centrum (o nazwie Fixa) mogła stanowić osada której pozostałości znaleziono w okolicy i w której odkryto ślady kultu Apollina. Inne sanktuarium poświęcone temu bogu znajdowało się na zachód od Kardameny, na niskim wzgórzu w niewielkiej odległości od wybrzeża.

W pobliżu leżała gmina Antimachidon, ośrodek kultu Heraklesa. Jej centrum nie jest znane, jednak podczas budowy lotniska Kos odkryto nekropolię, służącą za miejsce pochówków od V w. p.n.e. do czasów rzymskich. Na ślady kolejnej nekropolii natrafiono w okolicach Mastichari.

W regionie Kefalos archeolodzy sytuują dawną stolicę wyspy, Aspyleę (gmina Istchmioton). Odkryto tutaj ślady akropolu z teatrem i dwóch świątyni, z których jedna była poświęcona Asklepiosowi.

Kup książkę

Poleć książkę

travelbook

Travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże Ci najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne umożliwią staranne zaplanowanie podróży.

Kos i Kalymnos

Te dwie greckie wyspy na Morzu Egejskim cieszą się coraz większą popularnością wśród turystów. Ich wybrzeża kuszą piaszczystymi plażami i turkusową wodą, a górzysty interior stanowi doskonałe miejsce pieszych wycieczek. To raj zarówno dla wielbicieli starożytności, jak i amatorów błogiego wypoczynku i smakoszy pysznej i zdrowej kuchni. Wyspa Hipokratesa szczyli się imponującymi ruinami potężnego niegdyś Asklepiejonu, a Kalymnos to prawdziwa mekka wspinaczy skałkowych.

Świat mitów i greckich podań
Starożytne i bizantyjskie ruiny

Słońce, plaże i góry

Malownicze wybrzeża

Wyspa Hipokratesa

Rejs promem do Turcji

ebook dostępny na:

ebookpoint

ISBN 978-83-289-1120-8

Cena: 34,90 zł

 Bezdroża

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane:
• <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
• <http://bezdroza.pl/newsletter>

 Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

PROGRAM PARTNERSKI

— GRUPY HELION —

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA
Helion